

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

Ł

M

N

O

P

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

Nr

WIELKOPOLSKIE

10794

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MATEUSZA

2. Czas powstania
ok. 1518 r.

1854 - przebudowa

3. Miejscowość

OPALENICA

4. Adres

Opalenica ul. Farna

nr hipoteczny KW

5. Przynależność administracyjna

województwo poznańskie

gmina Opalenica

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Opalenitza - XIX w.

Oppenbach - 1943-45

7. Przynależność administracyjna przed 1.VI.1975 r.

województwo poznańskie

powiat nowotomyski

8. Właściciel i jego adres

Parafia rzym.-kat. p.w.
św. Mateusza w Opalenicy

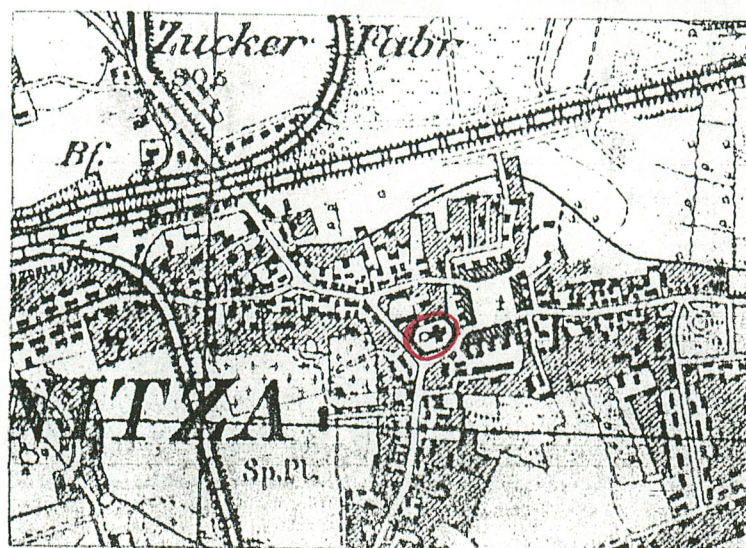
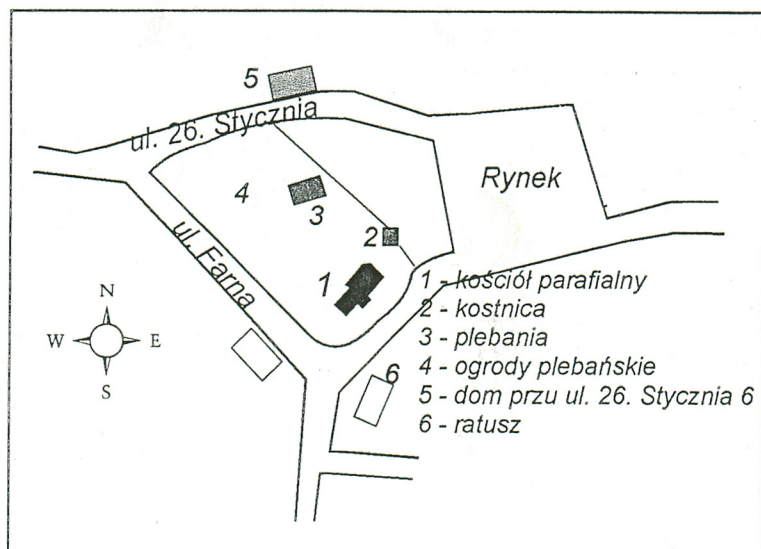
9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

orzecz. kons. 113/31 A.K. nr 205

Nr 2389/A data 10. III. 1931 v.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

W 1401 r. Opalenica wzmiankowana jest jako miasto należące do Ticz Bara, jednak zachowany dokument z 1394 wspomina o istnieniu parafii, powstałej zapewne w ciągu XIV w. W 1518 r. kolejny właściciel miasta, Jan Opaliński zawiera umowę z poznańskim murarzem Wojciechem Rudą na wybudowanie ceglanej, halowej, trójnawowej świątyni. Jeszcze w XVI dobudowano dwuprzęsłową kaplicę M.B. Pocieszenia i zakrystię przy ścianie pn. oraz w kondygnacji drugiej tego aneksu kaplicę M.B. Szkaplerznej, otwartą prześwitami arkadowymi do części nawowej. W początkach XVII w. poważne zniszczenia spowodowane pożarem i odbudowa kościoła. Pożar z 1847 r. ponownie silnie uszkodził budowlę. Od 1854 odbudowa kościoła: wzniesienie szczytów, kruchty zach., kaplicy Przemienienia Pańskiego od pld., ponowna nadbudowa masywu nad zakrystią i kaplicą M.B. Pocieszenia oraz dodanie wieżyczek sterczynowych. W 1927 usunięto z przestrzeni między nawowych ośmioboczne filary dźwigające sklepienie gwiaździste, kryjąc nawę pozornym sklepieniem kolebkowym z lunetami. W miejscu wzniesionej w 1854 od pld. kaplicy musiała istnieć dobudówka wcześniejsza, podobnie jak w miejscu kruchty zach., gdyż plan Scholza z 1832 ukazuje budowlę kościoła z powyższymi aneksami. Zresztą w dokumentach dot. kościoła istnieją notatki z 1857 mówiące o kwestii podniesienia wieży kościelnej, na którą to okoliczność z kasy rządowej przeznaczono 511 talarów. W tym samym roku budowniczy rządowy Geder wycenił odbudowę wieży na ok. 2000 talarów. Z braku funduszy programu tego nie zrealizowano. W pn. narożniku elew. zach. widnieje fragment zasypanej spiralnej klatki schodowej.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA: Opalenica znajduje się ok. 45 km na pld.-zach. od Poznania. Tereny kościelne położone są na zach. od rynku; na działce tej znajduje się orientowany kościół (z lekkim zboczeniem ku pn.), manierystyczna kostnica z ok. 1620; plebania z 1854 oraz ogród i plebańskie zabudowania gospodarcze.

MATERIAŁ I KONSTRUKCJA: kościół wzniesiony z cegły gotyckiej (27x14x9cm) w wątku polskim; sklepienie ceramiczne nawy wtórne, pseudokoleba z lunetami, w prezbiterium koleba z lunetami, w kaplicy M.B. Pocieszenia i w zakrystii krzyżowe, w kapl. M.B. Szkaplerznej kolebowo-krzyżowe z lunetami, w kapl. Przemienienia Pańskiego kolebowe, pod tą kapl. część podpiwniczona - sklepienie nierozpoznane; więźba dachowa drewniana, nad nawą i prezbiterium kleszczowo-stolcowa, nad kruchtą zach. jętkowa, kryta dachówką ceramiczną - karpiówką oraz marsylską; schody do kapl. M.B. Szkaplerznej drewniane, jednobiegowe, łamane, na emporę organową drewniane, jednobiegowe; podłogi cementowe i kamienne; otwory okienne wypełnione szczeblinami stalowo-ołowianymi i szkłem witrażowym, drzwi drewniane jedno i dwuskrzydłowe, płycinowe.

RZUT: obecnie jednonawowy, oszkarpowany, prostokątny w planie korpus główny połączony z nieco węższym, prostokątnym prezbiterium zamkniętym prosto; nawę poprzedza kwadratowa w planie kruchta zachodnia; od pld. prostokątna w planie kapl. Przemienienia Pańskiego; od pn. do nawy i prezbiterium przylega ciąg pomieszczeń: kwadratowa w planie zakrystia, jej przedsionek oraz dwuprzęsłowa kapl. M.B. Pocieszenia.

BRYŁA: osiowe połączenie trzech prostopadłościanów jednakowej wysokości: kruchty zach., korpusu nawowego oraz prezbiterium - rozdzielone schodkowymi szczytami, wszystkie kryte dachami dwupołaciowymi; od pld. do ściany korpusu nawy przylega niższy prostopadłościan kapl. Przem. Pańskiego, kryty daszkiem dwupołaciowym, o kalenicy prostopadłej do osi kościoła, szczyt daszku flankowany sterczynowymi wieżyczkami; od pn. dwukondygnacyjny korpus kryty dachem pulpitowym mieszczący w przyziemiu zakrystię i kapl. M.B. Pocieszenia, wyżej kapl. M.B. Szkaplerznej.

ELEWACJE: fasada (elew. zachodnia) - jednoosiowa, jednokondygnacyjna, w przyziemiu flankowana parą masywnych narożnych szkarp ustawionych ukośnie, w osi duży prostokątny otwór drzwiowy, powyżej którego ślepa arkada zamknięta łukiem ostrym, w polu arkady współczesna płaskorzeźba z przedstawieniem Madonny Opiekuńczej, arkada wpisana w prostokątną niszę; powyżej trzy ostrołukowe otwory okienne, z których środkowe większe i wyższe, otwory nieznacznie wchodzą w partię trójkątnego szczytu zamkniętego łamanym gzymsem z dekoracją z kształtek ceglanych; szczyt flankowany ośmiobocznymi wieżyczkami sterczynowymi powieszonymi na konsolkach, w trójkątnym polu szczytu duża tarcza zegarowa; szczyt zwieńczony cokolem z krzyżem; elewacja prezbiterialna (wschodnia) - jednokondygnacyjna, jednoosiowa, mieszcząca dwa (obecnie zamurowane) otwory okienne; szczyt analogiczny do szczytu zach.; w trójkątnym polu szczytu okulus w opasce mieszczący dużą tarczę zegarową; elewacja boczna (południowa) - jednokondygnacyjna, na niskim cokole, zamknięta gzymsem wieńczącym mieszczącym ozdobny fryz z kształtek ceglanych, o wysokich otworach okiennych zamkniętych łukiem ostrym, trójsegmentowa: - w ścianie kruchty zach. jeden otwór okienny, w korpusie nawowym dwa, przedzielone niższym aneksem kapl. Przemienienia Pańskiego, w prezbiterium dwa

dokończenie opisu na wkładce nr 1:

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
5200 m ³	430 m ²	sakralne	sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1948 - wymiany cegieł murów, reperacje dachów, zwrot dzwonów z Hamburga, 1948 - malowanie wnętrza 1954 - wzniesienie ceglanego parkanu wokół kościoła, 1964 - naprawa ołtarza M.B., 1967 - instalacja ogrzewania elektrycznego, 1970 - wymiana witraży, naprawa rynien, dachów i zegara, 1974 - wymiana tabernakulum oraz konesjonatów, 1977 - prace malarskie T. i S. Szukałów oraz zniszczenie wcześniejszych polichromii,		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) <u>fundamenty</u> , <u>ściany zewnętrzne</u> , <u>ściany wewnętrzne</u> - stan dobry, jednak lokalnie widoczna korozja cegieł, <u>sklepienia i stropy</u> - stan dobry, <u>konstrukcje i pokrycie dachowe</u> - stan więźby dachowej dobry, pokrycie wymagające przełożenia nową dachówką, <u>wyposażenie i instalacje</u> - stan dobry,	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie - remont pokrycia dachowego (szczególnie dach kruchty zach.), - naprawa schodów prowadzących do kaplicy M.B. Szkaplerznej, - naprawa mechanizmu zegarowego,			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- zespół akt w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu - sygn. AV 3; AV 10; AV 19; AV 25; AV 34; KA 4579; OA X 197;

22. Bibliografia

- Cz. Dużyński ks. Z dziejów Opalenicy. Poznań. 1902.
- St. Kozierowski. Schematyzm historyczny ustrojów parafialnych dzisiejszej archidiecezji poznańskiej. Poznań 1935. s. 67.
- J. Kohte. Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Posen. Posen 1896-98. T.III. s. 70-71.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. T. V., z. 14, s. 31-32.
- J. Łukaszewicz. Krótki opis historyczny kościołów parochialnych ... w dawnej diecezji poznańskiej. T. II. Poznań 1858-63. s. 458-60.
- E. Linette. Opalenica. Studium historyczno-urbanistyczne. Poznań 1962. M-pis. w zbiorach WKZ w Poznaniu
- Dzieje Opalenicy. red. Cz. Łuczak. Poznań 1993 r. s. 117

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- fotografie z lat 1956-96 w zbiorach WKZ w Poznaniu

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Maciej Kaczyński

imię i nazwisko

data

październik 1996 r.

26. Sprawdził

imię i nazwisko

data

27. Załączniki

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
OPALENICA	kościół paraf. pw. św. Mateusza	c.d. opisu, fotografie, plan

dokończenie opisu z rubryki nr 13:

otwory okienne; elewacja boczna (północna) - w swojej strukturze analogiczna do południowej, jednak poprzedzona masywnym, dwukondygnacyjnym aneksem; w kondygnacji przyziemia dwa otwory drzwiowe i dwa okienne, wyżej trzy zamknięte ostro otwory okienne.

WNĘTRZE: jednoprzestrzenna, trójprzęsłowa nawa główna oddzielona od prezbiterium arkadą o łuku pełnym; od strony pn. otwierające się na nawę i prezbiterium trzy arkady zamknięte łukami pełnymi umieszczone w drugiej kondygnacji aneksu pn., mieszczące kapł. M.B. Szkaplerznej; w prezbiterium sklepienie z ok. 1620 (opis za KZSP) *pokryte późnorenansową dekoracją stiukową sieciowo-taśmową z motywem owali, główkami aniołków oraz ornamentem z listków na szwach lunet; w owalu środkowym herb Łódzia i litery JZBO. [J(an) Z B(nina) O(paliński)].*

WYPOSAŻENIE: ołtarz główny z 2 ćw. XVII, trójosiowy, dwukondygnacyjny, w polu środkowym kopia za E. Murillo Wniebowzięcie NMP, w zwieńczeniu św. Mateusz z 1749, mal W. Graff; dwa boczne ołtarze z 4 ćw. XVII w. oraz inne ołtarze boczne; ambona z XVIII w.; prospekt organowy XIX w.

INSTALACJE: elektryczna, wodociągowa, ogrzewanie elektryczne.

Spis ilustracji:

- 1- Elewacja północna, widok na kruchtę zachodnią
- 2- Elewacja północna, widok na część prezbiterium i aneks z kaplicami
- 3- Fasada zachodnia kościoła
- 4- Zamknięcie prezbiterium
- 5- Fragment detali w szczycie wschodnim
- 6- Zachowany fragment pierwotnej klatki schodowej
- 7- Widok części nawowej i prezbiterium
- 8- Sklepienie nad prezbiterium
- 9- Ołtarz główny
- 10- Widok ku emporze organowej

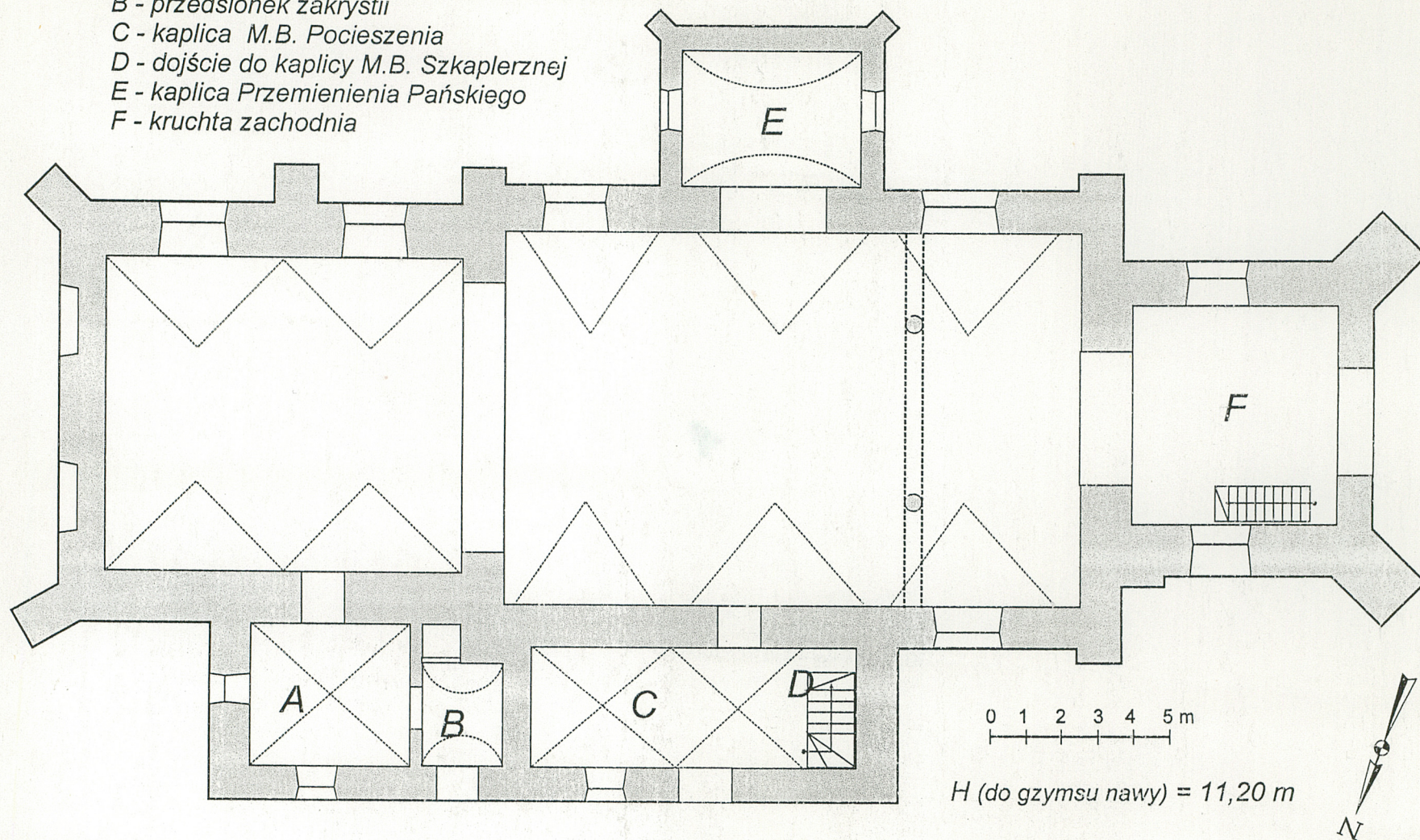
Maciej Kaczyński

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów

- A - zakrystia
- B - przedsionek zakrystii
- C - kaplica M.B. Pocieszenia
- D - dojście do kaplicy M.B. Szkaplerznej
- E - kaplica Przemienienia Pańskiego
- F - kruchta zachodnia

H (do gzymsu nawy) = 11,20 m

Plan wykonany w pierwszym stopniu dokładności przez M. Falińskiego -
podlega wszelkim przepisom prawa autorskiego.

nazwa jak

obiekty lub materiały uzupełniające)

3.

4.

5.

6.

7.

8.

1. Miejscowość

OPALENICA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

FOTOGRAFIE

Wkładkę założył: MACIEJ KACZYŃSKI
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów